

5076

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

32 1700
само срп и и остало

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

1

1960

БЕОГРАД

ПРИКАЗИ И БЕЛЕШКЕ

ANTOLOGIJA STARE SRPSKE KNJIŽEVNOSTI (XI—XVIII VEKA)

Izbor, prevodi i objašnjenja Đorđa Sp. Radojičića. Biblioteka Antologija jugoslovenske književnosti. Izd. „Nolit“ (Beograd, 1960) 1—376.

Сви или готово сви досадашњи зборници изабраних текстова из старе српске књижевности рађени су првенствено у намери да упознају читаоца с врстама књижевних радова углавном из феудалне епохе. У извесном смислу то су биле хрестоматије. Историчар и књижевни историчар, професор Ђорђе Сп. Радојичић жели да пружи нешто друго: изабране цветове из врта српске књижевности XI—XVIII века, врта у који се наш просечни савремени читалац увек некако устезао да уђе.

Када се пажљиво прочита Радојичићева Антологија, стиче се недвосмислени утисак да је он непрекидно имао на уму уметничку вредност текста. Радојичићев укус је танан, критеријум врло висок. Састављач ове књиге одличан је познавалац предмета, научник који је управо у овој области дао многа решења. Пронашавши у старој српској књижевности бројне примере вечито живе лепоте и пружајући их савременом читаоцу, Радојичић доиста успешно уметнички актуализира ову област наше књижевности.

Желећи да пружи књигу такве природе, Радојичић је оправдано отступио од класификације ове материје по књижевним родовима. Текстова је наводио хронолошки, по писцима. И, као што рекосмо, дао је бројне примере високог узлета духа нашег човека онога времена. Није претерано рећи да сад много јасније видимо како је и у овој области огромно богат овај период нашег народног живота. На овај начин ова књига можда није значајна само за југословенске релације.

Пре самог текста Антологије састављач је дао „Неколико претходних напомена“. У самој Антологији дати су текстови 137 аутора. Разуме се да ово све нису писци ни у смислу који се може применити на

ондашње прилике. Па ипак, сам је број толико импозантан да довољно говори о квалитету књиге. Сем тога треба бити доиста изврстан познавалац ове обимне области наше духовне културе па међу тако разноликим текстовима наћи толики број песничких узлета. На крају књиге дате су на скоро 60 страна „Белешке о писцима“, информативне и исцрпне.

Разнолика размишљања изазива Радојичићева књига.

Она наводи читаоца да прати и изучава континуитет идеја у целокупној нашој књижевности. Наведимо прву од три мудре изреке Саве Немањића: „Молим оне који ће после мене бити, због маловременог живота оно што је од мене недокончано, испуните“ (стр. 36). Колико је пре Змајевих „Светлих гробова“ изречена у нашој књижевности ова мисао!

Треба читати и понова читати толико женствене и толико дубоке текстове монахиње Јефимије да би се видело како су извајани ликови наших списатељица. Када смо недавно изгубили Исидору Секулић управо смо помишљали на једну такву паралелу.

Ова књига открива такође каква се уметничка вредност крије у нашим старим записима. Доиста продорну снагу имају записи као што је напр. овај једноставан и лапидаран од Богомила из XIII—XIV века: „Преподобнејши Ратко, дај ми да ручам, гладан сиромаш“ (стр. 61). Или обавештење Врсана Косарића (вероватно из XV века): „А се (ово) писа Врсан Косарић, сужањ који се не радује“ (стр. 207).

Инспиративна је ова књига и у даљем смислу. Ту скоро било је речи да би у убедицима из теорије књижевности требало давати свежије, сугестивније примере стилских фигура и сл. При том се

мислило у првом реду да примери треба да буду из савремене књижевности. Зар, међутим, не би они могли бити из свих периода наше књижевне историје? Тако би се могао показати развитак нашега књижевног израза. Узмимо овај пример из текста кнегиње Милице посвећеног кнезу Лазару: „Радуј се, крине који нам је из трња засијао“ (стр. 130).

Колико је, иначе, Радојичић обузет материјом коју пружа у овој својој књизи, показује последњи пасус „Неколико претходних напомена“. Слично нашем старом летописцу, и он овде обавештава читаоца о једном догађају присном аутору.

Разуме се да би и у овој ванредној књизи неке појединости могле и друкчије бити урађене, што је, разуме се, у великој мери ствар концепције. Када је већ покренуто питање језика којим је писана стара српска књижевност XI—XVIII века, требало је о томе мало више рећи од онога што се налази у првом пасусу „Неколико претходних напомена“ (стр. 5). Ипак има

извесне разлике између језика Немањинког периода и, рецимо, језика Гаврила Стефановића Венцедовића (в. А. Белић, *Око нашег књижевног језика*, СКЗ 312, стр. 25 и 44 и сл.). Такође, није ли се могао дати још који текст Саве Немањића о коме напр. у 37 тому Велике совјетске енциклопедије (изд. 1955), између осталог, пише и ово: „С. својим преводима церковних књиг на сербски јаз. способствовао созданију сербског литературног језика. С. — автор биографије Стефана Немани, јављујућейся важним историч. источником“. А затим, могли су пластичније да се покажу услови под којима се јавља наша стара књижевност. Утолико пре што су на крају дата богата и доиста високо компетентна обавештења о писцима.

Међутим, ова је књига толико добра и толико драгоценна да се приказ о њој мора и завршити похвалом, као што је и почео. И: дужни смо да се захвалимо њеном аутору.

д-р Берислав М. НИКОЛИЋ

Miroslav Ravbar:

PREGLJED HRVATSKE, SRPSKE I MAKEDONSKE KNJIZEVNOSTI

(Založba obzorja, Maribor, 1958)

Miroslav Ravbar prihvatio se nimalo lakog posla da Slovincima sažeto prikaže celokupan razvoj hrvatske, srpske i makedonske književnosti. Iako je rad ovakve vrste, po prirodi posla, morao biti kompilatorski, autor je savladao niz teškoća vezanih za periodizaciju, za posebne prilike pod kojima se književnost svih naših naroda, osim slovenačkog, stvarala, razvijala, opadala, pa opet vaskrsavala.

Raspored gradiva i način izlaganja Ravbarev sličan je postupku Stanka Janeža (Zgodovina slovenske književnosti). Istina, Ravbar, da bi se lakše kretao, ne vodi toliko računa o prelaznim periodima, ali je ipak, gde mu se učinilo zgodno, pisce i regionalno grupisao. Narodna književnost, kao dodatak iz pera St. Janeža, obrađena je na kraju.

I bez ulaženja u mnoge pojedinosti možemo reći da je ovaj priručnik skoro potpun, da može, naročito kao informacija o hrvatskoj književnosti dobro da posluži i našem čitaocu. Uopšte, Ravbar je najpouzdaniji i najiscrpniji kad piše o hrvatskoj književnosti. Iako se uglavnom držao već ustaljenih mišljenja o ranijem književnom stvaralaštvu u Hrvata,

karakteristike novijih pisaca (Ujevića i savremenika), pa i najnovijih (Marinkovića, Božića i dr.), sasvim su pouzdane. To se ne može uvek reći i za sprsku književnost. Ima značajnih pisaca koji su samo uzgred pomenuti (Pandurović), a ima ih koji su neopravdano izostavljeni. Takvi su Milosav Jelić i Dragoljub Filipović, kojima je mesto uz Bojića i koji bi, po Janeževoj klasifikaciji spadali u odeljak „književnost ob Moderne“. Nema pomena o pesnicima Žarku Vasiljeviću, Nenadu Mitrovu, V. Živojinoviću-Masuki, a promakao je pažnji i darovit bosanski pripovedač Zija Dizdarević. Zanimljivo je da nisu pomenuti vrlo aktivni savremeni pisci Stevan Jakovljević i Slavko Vukosavljević, prvi momentano pretsednik a drugi sekretar Udruženja književnika Srbije. Isto tako pisac je, govoreći o književnosti između dva rata i za vreme Revolucije, čutke prešao preko seljaka-književnika, pa nije pomenuo ni Dragojla Dudića, ni Jovana Nikolića. Makedonska književnost data je u sažetom, jasnom pregledu.

Ravbarev *Pregled* je, pored izvesnih praznina, pouzdan vodič. Kao repertorij ima i